

bed en dank-
op hun plaats
en we thans
bij de Erven
enkbok „De
van bedraagt
niet met prij-
dat het boek
oor leden en
elgenootschap

(Illustraties)
buitengewoon
K. S.

UNST

instituut van
tentatie met
r. Die boek-
m een hulp-
n bijzondere
kerschap in-
ingsbrief tot
1 magische
v, aldus onze
1. Is het de
y, dat zou
le van hun
ie prikkelt?
ij den hulp-
oij hem doet
nt, om in de
hulprediker

en brochure-
m nog wel
kunnen we
zijn werke-

ding van
an en om-
werp is, zoo
r opmerken,
bij de dia-
land in één
middelste aan-
de dominees
ominees, of

man slechts
m.

e plaats dit,
eg is gegaan,
ten en wel,
erzonnen is,
en geen Ds
den de Regt,
g Tuinenga.
er die onder-
ht, wanneer
lei heeft ge-
Is daarmee
al veroor-
iet zij gelijk
orm veroor-

wat we aan
ug. Wat die
-criticus als
weet aan te
istieke eigen-
ehing.

chrijver mag
neraliseeren,
orstellen en
ing van een
bracht?

en wilt, dat
rden gebon-
wege eischen
nauwlij hier-
i die eischen
nen worden.
is misschien
formuleering
ant boven de

id door ver-
een Ooster-
erdichte ver-
verhaal geeft
belangen, los
rij, die ons
wing juist te
n Risseuws
Gij zijt die
e verdich-

aardbeving,
ongersnood,

dan grijpt ons dat dikwijls minder aan, dan wan-
neer we in een vorzonnen verhaal lezen, dat de
lip van de heldin trilde. De schrijver weet door
een of andere tooverkunst te bewerken, dat wij
zelf die held of heldin zijn. Dat is de manier, waar-
op in een roman over kwesties van den dag ge-
handeld kan worden: eerst worden ze van ons af-
gehaald, van ons losgemaakt, zoodat we ze kunnen
zien, zoodat ze zijn en dan, voor we het weten, nu
de deur van ons hart openstaat, zijn ze met een
handige beweging als brooden in onzen oven ge-
schoven.

Laten we, nu we den roman als roman recht
kunnen doen, de kwesties nog eens langs gaan,
die Risseeuw heeft aangeroerd.

De groepsbeweging. Het hoofdstuk, hier-
aan gewijd, is ongetwijfeld wat lang. Vermoedelijk
heeft de schrijver maar hoogst zelden een dergelij-
ken avond meegemaakt. Een kerkdienst beschrijft
hij veel korter, want dien kent hij beter. Een
schrijver, die alle knepen van het vak kent, zal
zorgen, dat hij zich hierin niet verraadt. Maar
van veel belang is het niet. Hoofdzak is, dat hier
wordt toegegeven, dat er in de groepsbeweging iets
leeft, dat de kerk mist, n.l. onderling medeleven en
hulpbetoon, ongeacht stand en positie. En hoe
reageert de auteur hierop? Door het ellendig
te vinden, dat de kerk daarin te kort schiet, niet
leeft zoo ze leven moest en kon.

Lemke neemt ten slotte het woord en pleit
voor de kerk en de auteur Risseeuw pleit met dit
hoofdstuk bij de kerkmensen voor het goede in
de groepsbeweging. En wat we later in het boek
erover lezen, dringt ons dezen kant uit, dat we
zeggen: in dienstelden geest behoorden wij met
elkaar om te gaan, even zoo openhartig, hulp-
vaardig, en even zoo „gewoon“.

De diaconale voorzorg. Dat dit thema de
liefde van zijn hart heeft, is wel zeer duidelijk.
En waarom? Omdat hier een begin gemaakt wordt
met in de praktijk te brengen een nieuwe geho-
orzaamheid en een nieuwe liefde door de menschen
van de kerk. De schrijver zegt: kerk, wees kerk,
niet enkel in de theologische sfeer, maar ook in de
sfeer van de kachels en kindervagens, die de
sjuwpluig naar de kerkelijke „clearing“ brengt.
Nu is dat werk van den bijstand wel heel gemak-
kelijk „af te maken“. Maar wat hier een zwak-
heid lijkt van den schrijver, bewijst juist zijn zu-
iver instinct. De romanschrijver toch mag zich
nooit te ver van de werkelijkheid verwijderen; hoe
vrij hij ook schijnt, er zijn ongeschreven wetten
die hem dat verbieden. En de werkelijkheid biedt
nu eenmaal niet overvloed van materiaal aan-
gaande dat opzetten en uitbreiden van een be-
weging van bijstand binnen een kerkelijke ge-
meente in onzen tijd. Daarom geeft de schrijver
slechts het begin, den eersten tijd. En zelfs
daarin is hij nog zoo voorzichtig geweest, dat hij
zich heeft beijverd den menschen kant van
dit alles te laten zien. Met dit weinige heeft Risseeuw
meer bewezen dan met een onverantwoor-
delijk grooten bloei van dat bijstandswerk in zijn
boek. Genoeg is meer dan veel. En wie hier ziet,
met welke reserve hij lievelingsgedachten van hem
heeft neergezet, die hoort een literair geweten spre-
ken. Want een al te zeer bloeiende bijstand zou
met recht niets bewijzen en van de kern van het
boek afvoeren. Die kern is de uitroep: kerk, wees
kerk! Het gaat niet om dien bijstand als bijstand,
maar om de praktische beoefening van de Chris-
telijke naastenliefde, in welken vorm dan ook.

Het hulppredikerschap. Risseeuw heeft
zijn hulpprediker niet geïdealiseerd: hij is lichame-
lijk niet sterk en ook nu en dan wat onzeker. Voorts
is Lemke een doodgewone jongen. Zoo valt alle
nadruk op zijn liefde voor de praktische taak der
kerk, op de noodzakelijkheid van saamhoorig-
heid en geestelijken familiezin in de gemeente. Zoo
komt ook het hulppredikerschap op den achter-
grond. In die lijn doordienkend, zou ik persoonlijk
wel graag hebben gezien, dat Lemke het beroep
in zijn gemeente had aangenomen, afgezien nog
van de kerkrechtelijke vraag. Dan was alle schijn
vermeden, alsof in het hulpprediker zijn op zich
zelf iets vromers zit, dan in het prediker zijn.
Maar afgezien van deze persoonlijke bedenking,
vind ik de figuur van Lemke toch volkomen ge-
slaagd. Hij wijst van zich af, naar zijn Meester.
Hij is held door dienaar te zijn.

De verhouding van ambtsdragers en
gemeente. Het valt niet te ontkennen: Lemke
wordt hier voorgesteld als overvloediger in goede
werken dan de schrijfdominee Priem en de salon-
dominee Albers. Trouwens de figuur van Lemke,
beladen met het idealisme van den auteur, moet
— romantisch gesproken — menschen tegen-
over zich vinden, anders is hij overbodig. Hij
moét Priem bewegen tot een gift en Albers straks
tot zijn opvolger maken. Een schrijver als Multa-
tuli zou van die dominees caricaturen hebben ge-
maakt, denk maar aan Ds Wavelaar uit de Max
Havelaar. Ook hierin is Risseeuw meer waar,
conscientieus. Hem drijft geen haat, maar liefde.
En wat hij in die beide dominees gispt, dat is,
dat ze zich verschuilen voor den nood der kerk:
de één achter zijn perswerk, de ander achter zijn
comfort. Ik heb eens ontwikkelden en bereidsden
jongen man eens hooren zeggen, dat hij meer aan-
sluiting voelde bij de generatie van de grootvaders

dan van de vaders. Inderdaad mogen we en kun-
nen we de oogen niet sluiten voor het feit, dat er
een zekere verwijdering is tusschen de jongeren
en de generatie van de „vaders“. In hoever dit
juist is, valt hier niet te onderzoeken. En daar-
mee zou dan op zichzelf nog niets bewezen zijn,
noch ten nadeele van de vaders-generatie, noch ten
nadeele van de generatie der jongeren. Toch is
het eigenaardig, dat Lemke het meeste aansluiting
vindt bij den ouden dominee Goedhart.

Hoe meer men zich in Risseuws boek verdiept,
des te duidelijker ontwaart men de centrale
gedachte van het: kerk, wees kerk. En met
verwonderlijke zuiverheid zijn alle figuren in het
boek rondom deze gedachte gegroepeerd. Lof en
blaam wordt aan de hand van deze gedachte uit-
gedeeld. Niemand wordt ontzien, niemand wordt
tot zondebok.

Er is iets ontroerends in de trouw, waarmee
Risseeuw het van de kerk verwacht, de kerk,
waaraan hij trouw beloofd heeft en waaraan hij
toebehoort. Daarom vind ik het hoogtepunt van
het boek daar, waar van Lemke, als hij op het
spreekuur met Bert de Jonge praat over diens uit-
zichloze verloving, gezegd wordt:

„Egbert Lemke staat op. Hij móét gelooven in de
taak der kerk, anders zal hij ondergaan. Anders
zal hem te eeniger tijd een vloek over de lippen
komen. Een vloek in Gods Naam, over een ge-
meente, die zich naar Christus durft noemen en
nochtans de oogen sluit voor den verschrikkelijken
nood der zwakkere leden.“

Deze passage, die bijna een profetischen klank
heeft, is toch in haar drift nog beheerscht. De
vloek kómt Lemke nog niet over de lippen. Hij
vervloekt niet en gaat niet onder, juist omdat hij
in de taak der kerk gelóóft.

Zoo is „Is het mijn schuld?“ een gaaf boek ge-
worden. Het geestelijke en het literaire element
gaan hier hand in hand. Dezelfde liefde die thema
is van het boek, beheerscht de visie van den
schrijver op zijn figuren. Dezelfde soberheid, die
de karakterteekening bepaalde, hield ook de vol-
zinnen kort en de beschrijvingen binnen de perken.
De afwezigheid van alle fanatisme gaf een luwe
atmosfeer, waarin de humor kon ophloeden. Risseeuw
strijdt in dit boek omdat hij móét strijden,
maar als ge den dieperen Risseeuw zoekt, dan
vindt ge dien in de sfeer van de namiddag-gods-
dienstoefening, met een citaat waaruit ik wil be-
sluiten:

„Egbert ondergaat iets van een diepe vrede,
als hij vroeg de kerk binnenkomt. Er zitten een
paar oudjes op de stoelen en er hangt, door het
middaglicht, een niet te definiëren sfeer rondom
het sobere meubilair... Op avonden als deze
dankt hij God voor de stilte. Wanneer hij bidt,
begint het klokje van de Roomse kerk te luiden —
een enkel ver autosignaal verradert iets van het
zomerleven en Egbert weet zich met de gemeente
verzonken in de stille, ootmoedige aanspraak tot
God...“

Bij de nazang ziet hij plotseling het oude gezicht
van Aukje Zandt — zij heeft haar bijbeltje gesloten
vóór zich, want het is haar lievelingspsalm: „k Zal
dan gedurig bij U zijn.“ — Egbert wendt de ogen
van de gemeente af. Hij tuurt in het venster, dat
in de gloed van de wester-avondhemel staat.“

En 's avonds bidt hij om de minste plaats onder
de arbeiders in den wijngaard.

C. RIJNSDORP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Organisatie-vragen.

„Mag ik, als Gereformeerd mensch, lid zijn van
een of andere neutrale organisatie; patroonsorga-
nisatie, ambtenaren-organisatie of dergelijke; ik
ben er nu eenmaal lid van, ik kan er ook haast
niet toe komen mij er los van te maken en
toch is mijn geweten er niet heeltemaal rustig
onder; hoe moet ik daarmee aan?“

Ziedaar een vraag, die, als ik mij niet vergis,
leeft in het hart van niet weinige broeders en
zusters in onze dagen.

En wat dient nu op deze vraag geantwoord?
Om te beginnen wil ik er op wijzen, dat de
vorm van deze vraag niet deugt.

„MAG ik wel lid zijn?“

Een vraag in dien vorm gesteld bewijst dat
men de dingen van den verkeerden kant aanpakt.

Er blijkt uit, dat men zich, in den grond der
zaak, tot richtsnoer van zijn leven stelt de vraag:
„hoever kan ik gaan zonder dat ik zonde
doe?“

Maar op die wijze krijgen wij, ieder moet dat
gevoelen, een soort negatieve moraal.

En dat is niet goed.

We moeten niet vragen: „wat moet ik laten
om voor zonde bewaard te blijven?“

Neen, ik moet beginnen met te vragen: „wat

moet ik doen om den Heere te behagen, Zijn
Rijk, Zijn Naam, Zijn Kerk te dienen? Wat moet
ik doen?“

Daarmee moeten we beginnen.

Ook in het stuk van de organisaties.

Doen wij dat, dan wordt voor mijn besef de
zaak, waarover het in de hierboven geschreven
vraag gaat, gemakkelijk.

Daar is geen enkel levensterrein, geen enkele
levensverhouding, ook niet in het maatschappe-
lijk leven, waarover het Woord van God geen
heerschappij moet hebben.

Neutraal terrein, Niemandland is er niet.

Voor de inrichting van een bedrijf, voor de
verhouding van patroon en werkmán, van Over-
heid en ambtenaar, stelt het Woord des Heeren
Zijn eischen.

Eich des Heeren is, dat wij op alle terrein,
in elke verhouding, dien eisch des Woords tot
gelding zoeken te brengen.

Daarvoor is noodig organisatie.

Dat ligt voor de hand.

Alléén wanneer allen, die op een bepaald ter-
rein, in een bepaalde verhouding, als een één-
heid den voor dat terrein geldenden eisch van
het Woord zoeken te verwerkelijken, is er kans
op slagen.

Daarmee is natuurlijk ook gegeven de eisch
van christelijke organisatie.

Er is, al treedt dat niet elk oogenblik van den
dag even duidelijk aan het licht, er is verschil
van inzicht en beoordeeling tusschen hen, die wel
en hen, die niet het Woord Gods tot richtsnoer
van hun leven aanvaarden.

Als iemand tegen mij zegt: „dat geloof ik niet,
ik merk dat nooit; ik voel mij met mijn onge-
loovige vakgenooten en collega's in mijn neutrale
organisatie heeltemaal één“; dan antwoord ik:
„beste broeder, dat kan alléén hiervan komen, dat
gij u nog nooit voldoende rekenschap hebt gegeven
van den alles omvattenden eisch van het Woord;
uw oog ziet nog niet scherp genoeg; de grenzen
zijn er wel, maar gij hebt ze nog niet leeren zien.“

Maar dan, ik herhaal het, is ook de roeping
tot christelijke organisatie gegeven.

Wanneer immers zij, die voor het Woord willen
buigen, in één organisatie saamwerken met de
anderen, die zich om dat Woord niet bekom-
meren, dan zal hun streven verzwakt, geneutrali-
seerd worden door het streven van die anderen.

Zij kunnen, als zij heel dapper zijn, wel eens
helder en klaar voor hun inzicht uitkomen; het
kan gebeuren, dat men wel eens naar hen luistert,
maar de richting van het organisatieleven wordt
door hen niet bepaald.

Zij moeten mee in den koers, door de anderen
bepaald.

Een mensch die zich tot ideaal stelt, te arbe-
den tot de volle heerschappij van het Woord
Gods, ook op maatschappelijk terrein, kan zich
niet uitleven in een neutrale organisatie, moet
in zulk een organisatie telkens tot de benauwende
ontdekking komen: „ik had het graag anders ge-
wild, maar ik kan het niet veranderen.“

Christelijk georganiseerd zijn, dat is de eisch
des Heeren, zoo alleen kunnen wij ons van onze
roeping kwijten.

Nu is het mogelijk, dat er in een bepaald be-
drijf, in een bepaald kring, geen christelijke
organisatie is, van gelijke waarde als de wel be-
staande neutrale. Dan kan het goed zijn, van die
neutrale organisatie lid te zijn om daár zijn in-
vloed te laten gelden, maar dan altijd zóó, dat
men ernstig zoekt tot oprichting van een chris-
telijke organisatie te komen.

Ook moet men zichzelf niet te gauw wijsmaken,
dat er niet een gelijkwaardige christelijke orga-
nisatie is.

Bijvoorbeeld:

Het komt voor, dat ambtenaren van een be-
paalde provincie georganiseerd zijn in neutrale
organisaties.

Allicht zal, om het betrekkelijk klein aantal,
daar geen christelijke organisatie naast kunnen
bestaan.

Maar kunnen zij, die toch wel weten, dat chris-
telijke organisatie eisch is, zich dan niet van die
provinciale organisatie onthouden en lid zijn van
een heel 'tland omvattende organisatie, waarin zij
hun invloed kunnen laten gelden op den gang
van zaken óók in hun eigen provincie?

Inderdaad, in dezen is het nog lang niet wat
het wezen moet.

Daar zijn nog te veel broeders (en zusters),
die, uit oorzaak van kameraadschappelijkheid of
vriendschap, of omdat zij in die neutrale organi-
satie een eervolle positie hebben, maar neutraal ge-
organiseerd blijven.

Dat is niet goed.

Voor de arbeiders hebben wij dat al lang inge-
zien, dat zij Christelijk georganiseerd moeten zijn.
Datzelfde geldt voor patroons en ambtenaren.

Al dien mannen-broeders, die in zulk een neu-
trale organisatie maar blijven meeloopen, roep
ik in allen ernst toe:

Mannen-broeders, door uw afzijdig blijven ver-
zwakt gij de christelijke organisaties en belem-
mert die, bij haar strijd voor de heerschappij